pamflet

Rebellie In Participatie

Openstaan voor elkaars dromen in ouderenhuisvesting

Inspireren!

Voor woningcorporaties!

Opstarten!

Praktische tips!

Radicaal openstaan!

Ontwerpen en bouwen!

Rebellie in Participatie!

Samenleven!

Voor sociaal ondernemers!

Met elkaar!

Radicaal openstaan voor elkaars grote dromen en tegendraadse ideeën. En daarnaar durven handelen. Dat is wat er nodig is volgens initiatiefnemers en bewoners van rebelse nieuwe wooninitiatieven voor ouderen. Inspraak? Meedoen? Dat klinkt allemaal te passief en nog te veel vanuit de bestaande kaders. Wat we nodig hebben is R.I.P.: Rebellie In Participatie!

In ons eerdere pamflet ***Rebelleren is… Rebelse initiatieven in ouderenhuisvesting*** hebben we voorbeelden en tips gedeeld van initiatiefnemers die nieuwe huisvesting nét even anders aanpakken. Hoe zet je een rebels initiatief in de markt? Hoe ga je om met regels en hoe verantwoord je keuzes als je het weloverwogen anders doet? In het eerste pamflet kwam sterk de boodschap van initiatiefnemers naar voren: niet rebelleren om te rebelleren, maar om het gedeelde ideaal van betere en beter passende huisvesting voor ouderen te realiseren. Om dat doel te bereiken moet je er samen met ouderen voor gaan.

In dit tweede pamflet, ***Rebellie In Participatie***, gaan we dieper in op hoe je dat doet: het samen met bewoners realiseren van nieuwe wooninitiatieven. Ook nu delen we lessen van initiatiefnemers. Het pamflet is gebaseerd op inzichten uit gesprekken met bestuurders, sociaal ondernemers en coördinatoren die deelnemen aan het project ***Naar Verantwoorde Rebellie***. En vooral ook op de ervaringen van bewoners zelf. We selecteerden vier rebelse wooninitiatieven waar toekomstige bewoners en initiatiefnemers het wooninitiatief gezamenlijk hebben ontwikkeld: een complex waar ouderen en studenten samenleven, een woongemeenschap gericht op ouderen met een Marokkaanse achtergrond, een oud verpleeghuis geheel getransformeerd tot woongemeenschap, en een woongroep geïnitieerd vanuit bewoners zelf in samenwerking met een woningcorporatie. In interviews en focusgroepen spraken we met 34 (toekomstige) bewoners en initiatiefnemers. We vroegen hen naar hun ervaringen en de lessen die zij leerden.

Radicaal openstaan in woord en daad

In dit pamflet presenteren we de ervaringen, voorbeelden en praktische tips uit de gesprekken met bewoners en initiatiefnemers uit ons onderzoek. Het doel is te inspireren en tegelijkertijd handvatten te bieden voor huidige en toekomstige initiatiefnemers – zoals bestuurders en sociaal ondernemers, inclusief ondernemende bewoners. Het overkoepelende thema is het radicaal openstaan voor elkaar en elkaars dromen en hiernaar te handelen. Als je vraagt 'wat zijn je woonwensen nu en in de toekomst?', dan is dat voor veel mensen te abstract en afstandelijk. Als je vraagt 'hoe wil je oud worden?', dan is dat concreet en persoonlijk. Die waarden, dromen en idealen samen bespreken, zichtbaar maken en vertalen naar de woonomgeving, daar draait het om. En daarbij als bestuurder of sociaal ondernemer bereid zijn om je eigen ideeën compleet los te laten.

Opzet

We onderscheiden in het pamflet drie fases in het opzetten van een nieuw wooninitiatief: de opstart, het ontwerpen en bouwen, en de overgang naar het samenwonen. De lessen, verhalen, citaten en praktische tips voor rebelse participatie hebben we ingedeeld in deze fases. Maar het is geen strakke indeling. Want rebellie in participatie houdt juist ook in het durven loslaten van vaste structuren en het heen en weer bewegen tussen de fases. We gaan in drie casussen dieper in op praktijkvoorbeelden rond de thema's 'van droom naar ontwerp', 'radicaal ruimte creëren voor dromen van bewoners' en 'hoe doe je dat samen?'. Op het eind zetten we de lessen nog eens op een rij.

Opstarten

Zet meteen de deur open, nog voor die er staat

Schijnparticipatie is niet meer van deze tijd. Toch gebeurt het nog vaak dat beslissingen al genomen zijn en achteraf steun gezocht wordt bij bewoners. Bewoners hebben dan geen invloed op het eindresultaat en voelen zich terecht niet serieus genomen. Zowel initiatiefnemers als bewoners benadrukken hoe belangrijk het is om vanaf het begin het initiatief samen op te starten met bewoners en andere stakeholders. Zo kunnen ideeën en behoeften echt een plaats krijgen.

Lees de voorbeelden uit de praktijk op pagina 9, 19 en 26 van dit pamflet om te zien hoe je dat kan doen en wat het oplevert.

“Omdat ik de veranderingen heb gezien die we samen hebben doorgevoerd, zie ik soms kleine dingen door de vingers. De dingen die nieuwe mensen dan heel storend vinden. Ik vind dat het er geweldig uitziet.”
- Bewoner

“We hebben dit echt samen gebouwd, samen vanaf het begin. En je kan alleen maar concluderen dat het ideaal is, precies voor ons gemaakt, voor iemand die wat ouder is. Ja! Ik ben zeker trots!”
- Bewoner

Doorbreek stereotypen

Ga er niet vanuit dat als je weet wat een paar ouderen willen, je weet wat de hele groep wil. Heb oog voor diversiteit tussen en binnen bewonersgroepen. Dit is belangrijk gedurende het hele proces. Richt de participatie zo in dat iedereen mee kan doen en kijk verder dan het betrekken van de usual suspects, de mensen die toch altijd al aan het woord komen. Het kan hierbij helpen het netwerk van mensen te betrekken, en te werken met sleutelfiguren die dicht bij mensen staan.

Bekijk de infographic die we hierover maakten samen met GENERO en vertegenwoordigers van migrantenouderen: ***www.verantwoorderebellie.nl/infographic***.

"Wat je veel ziet is dat iedereen op één hoop wordt gegooid. Dan wordt gedacht van, we maken een culturele plek, dan worden er tapijtjes aan de muur gehangen en dan wordt verwacht dat mensen met een kleur wel binnenkomen. Zo werkt het natuurlijk niet. Het is belangrijk echt van binnenuit contact te zoeken. Wie zijn de sleutelfiguren? Wie is actief binnen die gemeenschap? Te kijken naar welke ingangen er zijn en daar oprecht contact te maken. Kom hierbij niet met vooropgezette ideeën aan, maar sta open voor de behoeften die leven bij mensen zelf. Denk nooit dat je te maken hebt met een homogene groep."

- Initiatiefnemer woongroep voor Marokkaanse ouderen

Bepaal samen hoe jullie het gaan doen

Hoe denken bewoners zelf eigenlijk over hun participatie in het vormgeven van de nieuwe woning? Die vraag wordt zelden gesteld door initiatiefnemers. Soms mogen bewoners over van alles meepraten en meebeslissen, behalve over de kaders waarbinnen de participatie plaatsvindt. Bewoners willen dat ook mee bepalen. Alleen dan kan het proces zo ingericht worden, dat mensen kunnen participeren op manieren die bij hen passen. Dit voorkomt ook het ontstaan van misverstanden of conflicterende verwachtingen in een latere fase.

Bespreek samen:

- In welke fases vindt participatie plaats?
- Op welke manieren vindt participatie plaats?
- Over welke onderwerpen moet het gaan?
- Hoe moet de praktische organisatie van participatie eruit zien?
- Welke mate van invloed hebben de verschillende partijen in de verschillende fases en op de verschillende onderwerpen?
- Welke verwachtingen hebben partijen van elkaar?

Dit is niet alleen van belang tijdens de opstart. Ook in de volgende fases blijf je hierover met elkaar in gesprek. Bouw hier tijd voor in.

Een modern familiehuis: van droom naar ontwerp

Wat doe je als je van huis uit hebt meegekregen dat zorgen voor je ouder wordende familieleden belangrijk is? En als je een zoon hebt die vanwege een beperking niet zelfstandig kan wonen, ook niet als hij volwassen is? Voor Monique Biloro was het antwoord op deze vragen: ga na wat je dromen en verlangens zijn en maak deze zichtbaar: geef ze vorm.

Monique zag in haar eigen omgeving hoe beperkend bestaande woningen kunnen zijn. De moeder en oudste zus van Monique en zij zelf woonden 20 kilometer uit elkaar, elk in hun eigen huis, met eigen zorg, waar mogelijk elkaar ondersteunend. Hoe zou het zijn als zij dichter bij elkaar zouden kunnen wonen, in een ruime omgeving waar zij zich thuis voelen onder gelijkgestemden? Toen haar zoon Marcus 16 was, raakte Monique lichtelijk in paniek bij de gedachte dat hij over twee jaar al 18 zou zijn. Ze begon na te denken over de toekomst van haar gezin, bestaande uit Monique en haar man, hun zoon, hun dochter, en in de *'extended family'* Moniques hulpbehoevende moeder en zus. Maar ze kwam er niet uit. De bestaande mogelijkheden spraken haar niet aan, ze herkende zich er niet in en ze zouden niet voor haar werken.

Daar begon de drang om haar droombeeld een concretere vorm te geven. 'Ik bedacht voor mezelf wat ik zou willen vanuit mijn diepste verlangens, vanuit wat ik betekenisvol vind, wat we nodig zouden hebben om niet alleen voor elkaar te kunnen zorgen, maar ook samen een leuk leven te kunnen hebben.' Ze maakte hier tekeningen van. En zocht op internet naar woonzorginitiatieven waar ze bij zou kunnen aansluiten. Maar niets sloot aan bij haar droom. Toen de prijsvraag van Who Cares voorbijkwam greep ze deze aan om haar droombeeld om te zetten in een concreet concept en plan.

"Een goede stad voor kwetsbare mensen is een goede stad voor ons allemaal."

Om de droom tot leven te laten komen had Monique een ontwerper nodig. Al googelend kwam ze terecht bij architect Evert Kolpa. Zijn online verhaal was de perfecte match met haar droom. Ze gebruikten het *extended family*-model om te komen tot een modern hof met verschillende woningtypen, waaronder familiehuizen, rondom een erf. Wonen, zorgen, welzijn en werken bij elkaar. De *extended family* is voor Monique een herkenbaar model om het omkijken en zorgen voor elkaar vorm te geven: zo doet ze dat in het dagelijks leven. Met als uitgangspunt: een goede stad voor kwetsbare mensen is een goede stad voor ons allemaal.

Ze noemde het concept Mark_Us Familiehuis, een verwijzing naar haar zoon en het verlangen om gezien te worden als je zeer kwetsbaar bent. Monique en Evert kregen een eervolle vermelding van de jury van Who Cares. Het ontwerp werd onder andere geprezen vanwege de voorbeeldwerking die uitgaat van mensen die een sterk ideaal weten om te vormen in realiseerbare plannen.

“De omgeving moet uitnodigen tot dromen.”

Van droom naar werkelijkheid, dat is de volgende stap. Ze hebben nog geen gemeente gevonden waar ze de plannen kunnen realiseren. Ze kijken in verschillende regio’s naar mogelijkheden voor herbestemming van bestaande panden. Door corona ging het bij elkaar brengen van mede-dromers ook minder snel dan gehoopt. Niet voor niks is ‘een lange adem hebben’ een van de lessen van de initiatiefnemers uit het eerste ***pamflet***. Inmiddels is Monique met particuliere partijen in gesprek om daarmee de mogelijkheden voor een locatie te vergroten.

Monique zegt dat ze bereid is concessies te doen aan de timing en strategie, niet in de droom. Haar boodschap: ‘Mijn verhaal is een verhaal van kwetsbaarheid, van ruimte geven aan dromen en verlangen, en de potentie die uitgaat van het geloven in je kracht om je dromen waar te maken. Want dromen en verlangen heeft niets te maken met dromerigheid. Er wordt te weinig ruimte aan dromen gegeven. Zelfs de actiefste burgers doen dat niet zomaar, de omgeving moet daartoe uitnodigen.’

Fragment van het ontwerp van het Mark_Us Familiehuis.

Ontwerpen en bouwen

Maak dromen zichtbaar

Met alleen een simpele enquête voor bewoners of één enkele informatiebijeenkomst kom je er niet. Als je aan mensen vraagt hoe hun ideale woongemeenschap voor de toekomst eruit ziet, is het makkelijk te blijven hangen in wat je al kent. Daarom is het belangrijk om ook creatieve methoden voor participatie te kiezen die kunnen helpen om dromen zichtbaar en tastbaar te maken. Een goed werkende manier is bijvoorbeeld om verschillende wooninitiatieven te bezoeken, dan zien toekomstige bewoners al gauw wat hen wel of niet aanspreekt. Ook het samen tekenen of met blokken bouwen van een woning werkt voor sommigen goed. Samen verkennen is hierbij ook belangrijk: door het gesprek met toekomstige medebewoners kunnen ideeën ontstaan of keuzes helder worden.

Gelukkig zijn er al veel creatieve methoden voor participatie uitgedacht en beschreven. Bekijk een verzameling hiervan op onze website: ***www.verantwoorderebellie.nl/methoden-voor-participatie***.

Lees het voorbeeld uit de praktijk op pagina 9 van dit pamflet om het belang te zien van het zichtbaar maken van diverse dromen.

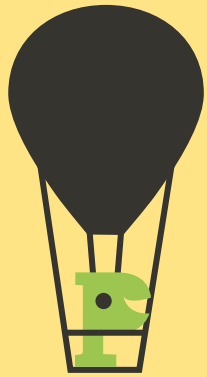

Niet te veel gepraat

Vaak wordt een vaste methode voor participatie aangeboden. Zo sluit je mensen buiten. De ene bewoner verkent de wensen graag in een groepsgesprek, terwijl de ander dit liever alleen doet tijdens een informele inloopochtend. Bewoners kunnen het belangrijk vinden invloed uit te oefenen op het ene onderwerp, en laten een ander onderwerp liever aan zich voorbij gaan. Varieer dus in de vorm en inhoud, en houd rekening met de onderlinge verschillen wanneer je participatie met elkaar organiseert. Blijf dit samen met elkaar afstemmen en bouw hier tijd voor in. Afstemming geldt ook voor de praktische organisatie: welke momenten en locaties zijn geschikt voor participatiesessies, en hoe is de organisatie afgestemd op eventuele beperkingen die deelnemers hebben?

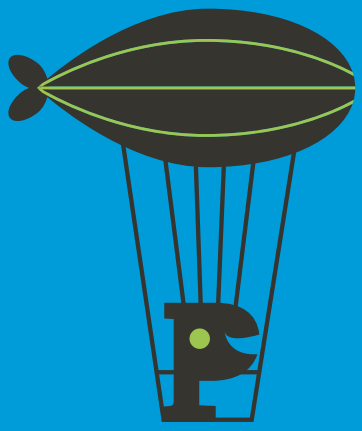

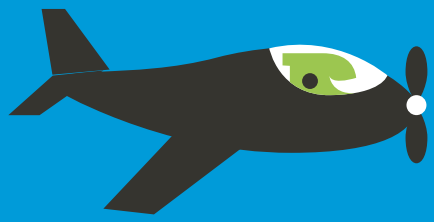

“Hahaha… ik? Naar zo’n officiële vergadering? Dat is iets voor belezen mensen, en daar hoor ik niet bij! Daar wordt ook te veel gepraat. Ik wil wel graag betrokken zijn, maar bij de meer informele activiteiten, en bij het denken over hoe we een fijne gemeenschap kunnen vormen met elkaar!”

- Bewoner

Loop bij elkaar de deur binnen

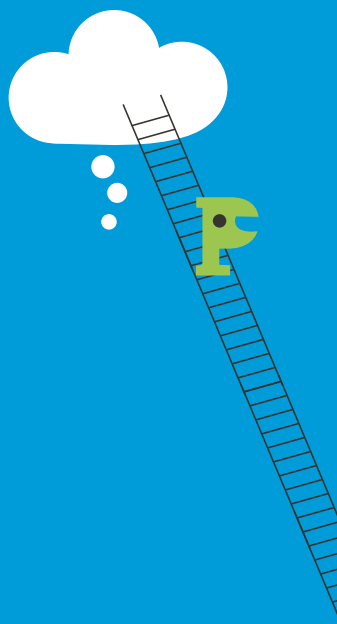

Persoonlijk en informeel contact met initiatiefnemers is cruciaal voor veel bewoners. Zorg dat bewoners makkelijk bij je aan kunnen kloppen en klop ook bij bewoners aan. Het is vaak snel te merken als er weinig binding is tussen de bewoners en de initiatiefnemers. Bewoners praten dan in abstracte termen over de organisatie. Als ze binding hebben met de gezichten binnen de organisatie, dan verlopen de gesprekken een stuk soepeler. Het verschil tussen iemand die incapabel is of juist een kei, zit hem volgens bewoners vaak in ogenschijnlijk simpele dingen: langskomen, de tijd nemen. Mensen willen gezien en gehoord worden, dat vraagt om persoonlijk contact.

Tips van bewoners:

- Heb een vast persoon als aanspreekpunt.
- Werk ook op de locatie zelf.
- Doe altijd wat je zegt.
- Reageer ook als er niks met input gedaan wordt en leg uit waarom.
- Zeg niet enkel “we nemen het mee” of “we komen erop terug”. Geef ook aan wat je ermee doet en wanneer je erop terugkomt.
- Kom zelf langs om te kijken als er iets is.

Tips van initiatiefnemers:

- Heb regelmatig contact. Advies: in elk geval elke zes weken.
- Koppel herhaaldelijk terug wat er gedaan wordt met input.
- Gebruik verschillende kanalen in de communicatie.
- Maak gebruik van visuele hulpmiddelen.
- Bied de mogelijkheid voor informeel contact.

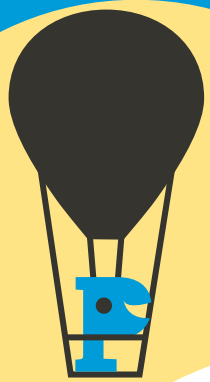

Kijk verder dan je neus lang is

Soms lijkt iets praktisch of financieel niet mogelijk. In plaats van die ideeën meteen van tafel te vegen, is het belangrijk om eerst te kijken of het misschien toch kan en of je als professional uit je eigen kader moet stappen. Lees hoe dit er in de praktijk uit kan zien in het voorbeeld op pagina 19. Radicaal open staan voor elkaars ideeën betekent echter ook niet 'u vraagt, wij draaien'. Het is hierbij wel belangrijk op zoek te gaan naar welke behoefte achter een idee zit. Als iets echt niet kan, kan op een andere manier vaak wél in die behoefte worden voorzien. Dit heeft gevolgen voor de methoden voor participatie die je kiest: zorg dat je door kan vragen. Ga samen op zoek naar wat belangrijk is voor mensen om een betekenisvol leven te leven.

Vier kamers
Vier kamers in plaats van drie kamers in hun appartement. Dat was wat bewoners wilden. Dit was niet mogelijk in de beschikbare ruimte. Maar waarom wilden ze dat eigenlijk? Wat bleek: de bewoners wilden graag een extra kamer zodat hun kleinkinderen of andere familieleden zouden kunnen logeren. Dit is uiteindelijk op een andere manier mogelijk gemaakt: in plaats van elk een vierde kamer, wordt er nu een gemeenschappelijke ruimte ingericht waar alle bewoners gebruik van kunnen maken voor hun logés.

Zwembad
Een zwembad in je groepswoning, dat klinkt voor bewoners misschien ideaal. Als je hier meteen in mee gaat, zitten mensen straks met een zwembad dat niet onderhouden kan worden. Maar dit idee meteen van tafel vegen doet ook geen recht aan wat belangrijk is voor mensen. *"Een zwembad betekent dat mensen graag willen zwemmen, en als mensen graag willen zwemmen moet je gaan nadenken: hoe krijg ik ze bij een zwembad?"* In dit geval kon dat ook door vervoer naar het dichtstbijzijnde zwembad te regelen.

Onthoud dat klein soms groot is

Vaak zien initiatiefnemers bepaalde sleutelmomenten in het participatieproces waarbij de inbreng van bewoners cruciaal is. Het gaat dan om vragen als: waar komt de gezamenlijke ruimte? Vanuit het perspectief van bewoners is dit zeker belangrijk, maar dat betekent niet dat de ogenschijnlijk kleinere beslissingen onbelangrijk zijn. Het is daarom goed om je te realiseren dat dingen die klein zijn voor de organisatie, vaak grote effecten kunnen hebben. Een voorbeeld: een woningcorporatie had lage stoelen besteld, terwijl de bewoners nog zo hadden benadrukt dat ze hogere stoelen nodig hadden. De stoelen werden omgewisseld, maar dat maakte voor de verstandhouding niet meer uit. Bewoners hebben ervaren dat er niet naar hen geluisterd wordt. Dat heeft gevolgen gehad voor de rest van het traject. Het vertrouwen moest opnieuw opgebouwd worden.

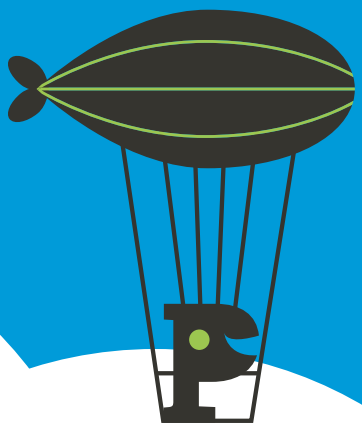

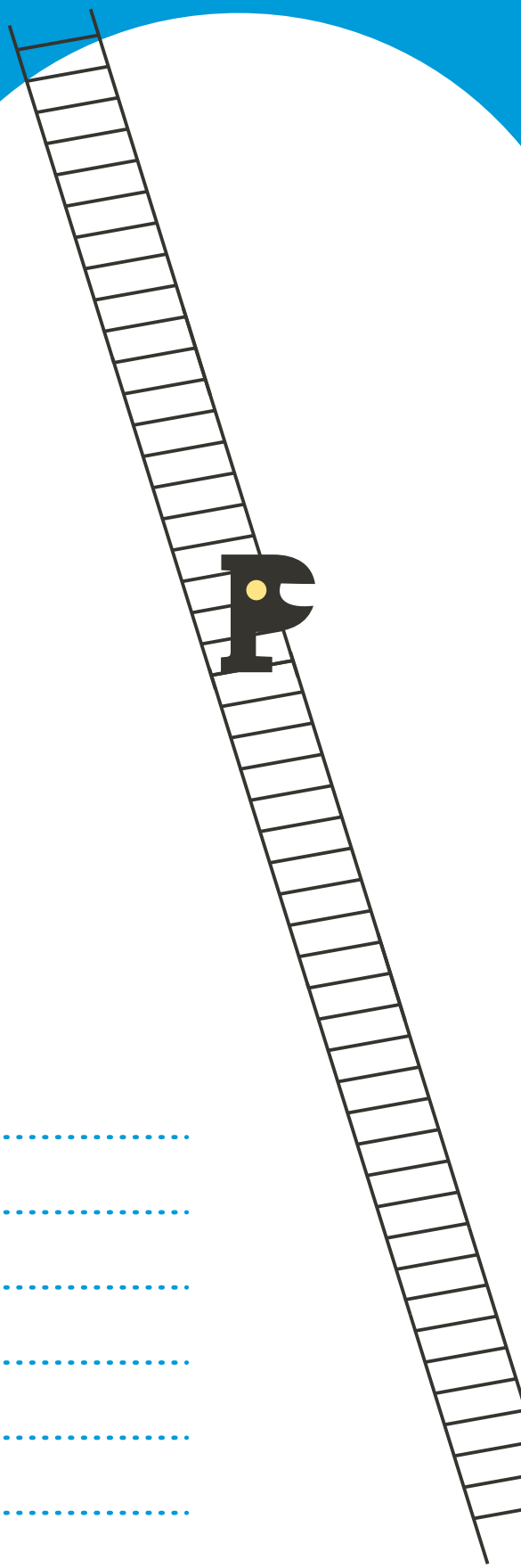

Sta radicaal open voor elkaars ideeën

Misschien wel het belangrijkste volgens initiatiefnemers en bewoners: sta vanaf het begin radicaal open voor elkaars ideeën. Ga als initiatiefnemer niet uit van je vooropgezette ideeën, maar ga er als een onbeschreven blad in. Vanuit daar kunnen juist mooie dingen ontstaan. Dat betekent soms dat je je eigen ideeën over wat mogelijk of wenselijk is moet durven loslaten. Dit is makkelijker gezegd dan gedaan en het kan ook vragen om radicale aanpassingen in de organisatie.

Hoe dit er in de praktijk uit kan zien lees je in het voorbeeld op de volgende pagina.

Radicaal ruimte creëren voor dromen van bewoners

Echt open staan en vervolgens ook ruimte creëren voor dromen van toekomstige bewoners vraagt lef. Veel organisaties zeggen dat ze het doen, maar doe dat maar eens. 'Doe het gewoon, en het komt goed', zegt Peter Boerenfijn, directeur-bestuurder van woningcorporatie en ouderenhuisvester Habion. Habion leidt verschillende transformatieprojecten, waar zij oude verpleeghuizen (of 'verouderd zorgvastgoed') nieuw leven inblazen door middel van een eigen methode: ***de rØring methodiek***. Toekomstige bewoners en de lokale gemeenschap worden vanaf het begin nauw bij het transformatieproces betrokken. Het mooie: dit leidt tot innovatieve woonconcepten, die nauw aansluiten bij de wensen en behoeften binnen de gemeenschappen. Zo ontstonden er bijvoorbeeld woongemeenschappen waar studenten samenleven met ouderen, en werd een lokale bibliotheek opgenomen in het gebouw hetgeen voor inloop zorgt.

"Doe het gewoon, en het komt goed."

'We beginnen met aan mensen te vragen: Hoe willen jullie oud worden? Wat hebben jullie daarvoor nodig? En wat gaan jullie er zelf aan doen?' vertelt Peter. De eerste keer dat ze een bijeenkomst organiseerde kwam er bijna niemand op af. 'Vervolgens hebben we een bord in de tuin gezet, met wegens gebrek aan belangstelling te sloop.' De volgende bijeenkomst was druk bezocht.

Peter benadrukt dat het belangrijk is echt blanco in het proces te stappen. 'Ga niet stiekem in je hoofd bedenken welke kant je op wilt, dat is onzin. Als een wit blaadje stap je erin en dan zie je het wel.' Dit is makkelijker gezegd dan gedaan en vraagt een radicale aanpak in de organisatie. De trajecten worden geleid door transformatiemanagers. Eerst was het nodig de transformatiemanagers buiten de organisatie te plaatsen, waar zij direct onder Peter werkten. Dit bood ruimte voor ideeën van bewoners, ook als die tegen standaard procedures en beleid ingingen.

Een transformatiemanager vertelt: ‘Het mooiste voorbeeld is toen jongeren zeiden dat ze hier ook willen wonen. Vergis je niet in wat voor reactie dit opriep in de organisatie. Alle seinen stonden op rood. We zijn seniorenhuisvesting, we hebben hier geen ervaring mee, dat mag helemaal niet.’ Dit weerhield Habion er echter niet van de ideeën van bewoners serieus te nemen. ‘We hebben gevraagd hoe mensen dat dan zouden willen, en we hebben het gewoon geprobeerd en onze werkwijze erop aangepast.’ Dat kon door de speelruimte die zij van Peter kregen en nog steeds krijgen. Inmiddels staan de transformatiemanagers midden in de organisatie. Want, zoals zij aangeven: uiteindelijk moet je het samen doen en is werken vanuit de behoefte van de lokale samenleving regel geworden in plaats van uitzondering. Maar die ruimte was aan het begin nodig om de verandering van gebouwleverancier voor de zorg naar werken met de lokale samenleving te stimuleren. ‘Als je pioniert of vernieuwt, is het goed dat soms aan de randen te doen.’

“De vraag die centraal staat is hoe mensen oud willen worden, niet hoe ze willen wonen.”

Habion ontwikkelde vanuit ervaring met de verschillende transformatietrajecten een nieuw woonconcept: ***Liv inn***. Met behulp van modules creëren bewoners zo hun eigen woongemeenschap, waar je zorg kan krijgen als dat nodig is en waar je zelf de regie hebt. Zo kozen bewoners in Liv inn Hilversum een atelier, café en huistheater op te nemen. ‘De vraag die centraal staat is hoe mensen oud willen worden, niet hoe ze willen wonen. Het gaat niet alleen om een huis, die zijn vaak toegankelijk te maken. Maar hoe zorg je voor een betekenisvol leven, waar doorleven en niet meer hoeven verhuizen belangrijker zijn dan zorgverlening. Het gebouw ontwerp je er wel omheen.’ Zo ontstaat een mooi alternatief tussen alleen thuis en verpleeghuis in, waar ouderen graag voor kiezen en sneller verhuizen, ziet Peter. ‘De oplossing is dus niet alleen bouwen, bouwen, bouwen, maar nadenken over hoe je gebouwen aantrekkelijk gebruikt. Het maakt immers niet uit of je eenzaam bent tussen oude of nieuwe stenen. Het gaat erom of je in dat gebouw samen oud kunt worden.’

Samenleven

Verken al vroeg hoe samen te leven

Hoe gaan we samenleven? Een vraag die voor bewoners belangrijk is al vroeg samen te gaan verkennen. Hoe gaan we met elkaar om en welke afspraken maken we hierover? Hoe worden activiteiten georganiseerd, nieuwe leden geworven, hoe en waar komen we samen? Hoe gaan we om met gezamenlijkheid en privacy? Hoe gaan we ons organiseren in een bewonersvereniging, coöperatie of commissies? Hoe gaan we om met conflicten en hoe communiceren we met elkaar? Begin hier niet mee als het gebouw al staat. Zorg ervoor dat mensen dit al vroeg samen kunnen onderzoeken en uitdiepen. Dit kan conflicten in een latere fase voorkomen. Neem dit dus mee als een belangrijk onderwerp gedurende het hele participatieproces. Ga bijvoorbeeld eens kijken hoe ze dit in andere woongroepen doen.

Lees ook het voorbeeld uit de praktijk op pagina 26 om te zien hoe je dit kan doen.

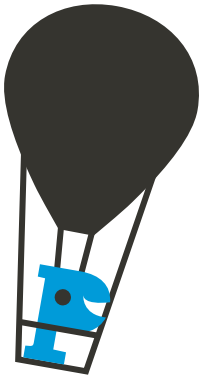

Laat eigenaarschap groeien

Als de woongemeenschap staat, zijn het uiteindelijk bewoners zelf die er wonen. Een gedeeld verantwoordelijkheidsgevoel als groep voor de woongemeenschap moet groeien, dit ontstaat niet zomaar van de ene op de andere dag. In sommige groepen wordt de groep echt samen gedragen, en zorgen zij gezamenlijk voor een fijne leefomgeving, zowel voor de gemeenschap als het gebouw zelf. Kijk samen wat hiervoor nodig is en kijk samen welke talenten en wensen er in de groep bestaan.

Lees ook het voorbeeld uit de praktijk op pagina 26 om te zien hoe dit eruit kan zien.

Tips van bewoners:

- Betrokken zijn vanaf het begin vergroot het gevoel van eigenaarschap.
- Laat mensen vanaf het begin ook zelf dingen uitzoeken en geef verantwoordelijkheid over deelonderwerpen.
- Creëer mogelijkheden voor bewoners om samen te komen en heb aandacht voor sfeer.
- Betrek bewoners op dat wat zij leuk vinden en kunnen.

Tips van initiatiefnemers:

- Stimuleer bewoners hun talenten te benutten en verder te ontwikkelen.
- Stel mensen al vroeg de vraag: “Wat gaan jullie zelf doen om bij te dragen aan de woongemeenschap?”

Stem af wie beslist

Vaak bieden initiatiefnemers tijdens het opstarten, ontwerpen en bouwen ondersteuning bij het participatieproces, maar wordt participatie tijdens het samenleven bijna volledig aan bewoners zelf overgelaten. Zelfbestuur is voor initiatiefnemers vaak het ideaal, maar hoe denken bewoners hier zelf over? Het gesprek over de visie op participatie houdt niet op als de woongroep staat. Vaak blijkt dat bewoners hier onderling verschillend over denken, maar ook dat bewoners en initiatiefnemers andere ideeën hebben. Bewoners vinden het soms juist wenselijk als een relatieve buitenstaander betrokken blijft die kan helpen bij het nemen van beslissingen, bijvoorbeeld als het gaat om onderhoud of conflicten tussen bewoners.

"Als de organisatie meer naar de achtergrond verdwijnt wordt het sneller persoonlijker. Dat de bewoners kunnen beslissen is dan tegelijkertijd ook nadelig want je leeft ook met elkaar."

- Bewoner

Houd je deur open en blijf samen in beweging

Denk niet dat het klaar is als het gebouw staat en de groep samenleeft. Situaties en mensen veranderen, dit kan nieuwe manieren van samenleven vragen. Er is flexibiliteit nodig volgens bewoners, niet alleen in hoe het samenleven wordt ingericht, maar ook in het gebouw. Denk aan mogelijkheden om kamers of appartementen samen te voegen of te splitsen. Nieuwe bewoners brengen vaak ook weer nieuwe ideeën mee en jongere generaties hebben wellicht andere dromen. Blijf dus - met elkaar - in beweging.

Hoe doe je dat samen?

Hoe doe je dat samen? Een vraag die je al vroeg samen moet verkennen, leert ook de ervaring van bewoners van Woongroep IJ-93 in Rotterdam IJsselmonde.

“In die gezamenlijkheid ligt de kracht van onze club.”

Het waren de bewoners zelf die met het idee voor de woongroep kwamen. Het begon bij één enthousiasteling, en al snel ontstond er een groep van 6 geïnteresseerde huishoudens die de initiatiefgroep vormden. Na 2 jaar waren er 49 huishoudens lid. De initiatiefgroep zocht zelf contact met woningcorporatie SOR en de toenmalige deelgemeente IJsselmonde in Rotterdam om de plannen te realiseren. Na een traject van zeven jaar kregen zij de sleutel. Een lang traject, maar in dat traject is een sterke basis gelegd voor het samenleven. ‘En in die gezamenlijkheid ligt ook de kracht van onze club’, aldus Jan Oorebeek, secretaris van de bewonersvereniging.

‘De eerste vier jaar hebben we onderzocht hoe je dat samen wil gaan doen. Wat voor ons echt goed werkte was dat we op een gegeven moment in werkgroepen zelf dingen gingen uitzoeken.’ Verantwoordelijkheden werden zo ook al vroeg gedeeld. ‘Laat niet een paar mensen alles regelen, de club moet van iedereen zijn.’ Andere woongroepen werden bezocht om te zien wat wel of niet zou werken, de brandweer en politie konden rekenen op een bezoek van de werkgroep veiligheid, en andere groepen bogen zich onder andere over het opstellen van het huishoudelijk reglement en het schrijven van statuten. ‘Niet enkel alleen een beetje vergaderen, nee, het is belangrijk een hele hoop te doen, zelf te doen!’ In de praktijk zag de groep dat dit ook goed werkte omdat mensen konden aanhaken op het thema dat aansloot bij hun interesse of ervaring. ‘We vormden samen een mooie club en vulden elkaar echt aan vanuit onze achtergrond.’

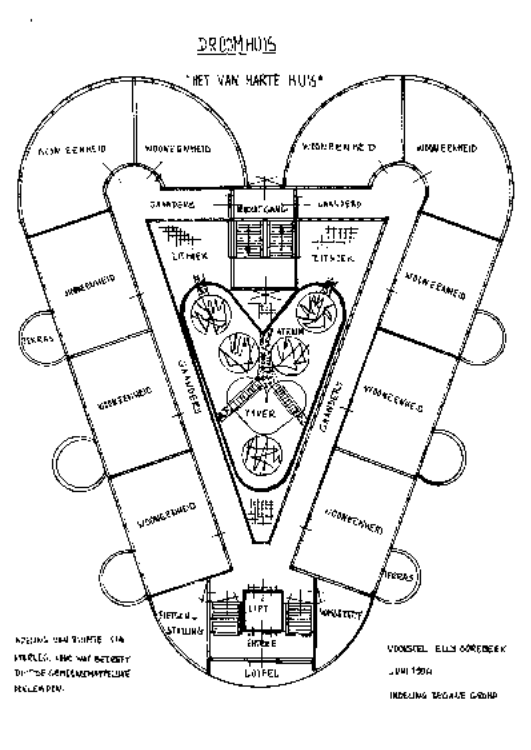

De tekening 'Droomhuis - Het van harte huis' werd gemaakt door Elly, een van de bewoonsters, tijdens een verkensessie.

Er komt zoveel bij kijken, dat de hulp die zij van een adviseur kregen in dit proces goud waard was volgens de groep. 'Dan stelde hij vragen: zeg luitjes, hebben jullie al een huishoudelijk reglement? En dan gingen wij dat uitzoeken.' Elke veertien dagen kwam de groep dan samen, onderzocht samen, maakte tekeningen, bouwde met blokken. 'Dan krijg je ander inzicht.' Ook de cursus die zij volgden over hoe je samenleeft was een succesfactor. Op basis van hun onderzoek kozen zij uiteindelijk heel bewust om 28 appartementen in de woongroep op te nemen. 'Je kent elkaar dan allemaal echt. In onze zoektocht leerden we dat je het in grotere groepen moeilijk eens wordt, en dat er in kleine groepen soms weer te veel moeilijkheden kunnen zijn rondom het vormen van een bestuur, of dat het te klef wordt.'

Gedurende het traject leerden bewoners elkaar echt kennen. Hier werd ook in geïnvesteerd door het organiseren van activiteiten. En dat was belangrijk. Juist ook als het gaat om het verkennen van hoe je samen wil leven. 'Hoe je omgaat met conflicten bijvoorbeeld. Als je dan langs het strand loopt als groep, heb je je gedachten op de wijde wereld, en praat je daar zo makkelijk over met elkaar.'

De gedeelde verantwoordelijkheid vanaf het begin draagt volgens bewoners bij aan de betrokkenheid die velen nu voelen. 'Als je zo'n traject bewandelt als groep, krijg je veel vertrouwen in elkaar. Je durft elkaar ook misschien nog beter dan anders aan te spreken als iets niet goed loopt.' Tijdens de corona-maatregelen zagen bewoners mooie gebaren in de groep ontstaan, waar mensen zich voor elkaar inzetten. 'Dat is een voortvloeisel uit die vroegere jaren van met elkaar, met elkaar, met elkaar, vertrouwen en uitpraten en verder gaan.'

Er komen ook nieuwe mensen bij. Door ervaring heeft de groep geleerd dat het belangrijk is deze mensen ook al voor zij er komen wonen uit te nodigen voor activiteiten in het huis, zodat de betrokkenheid kan groeien en mensen kunnen zien of er een match is. Soms is het zoeken: hoe trek je ook de jongere ouderen aan en hoe zorg je ervoor dat mensen zich willen vastleggen in de actievere rollen in het bestuur? Ook de nieuwe huurwet heeft veel moeilijkheden gebracht als het gaat om het vinden van nieuwe bewoners die aan alle financiële eisen voldoen. Jan: 'Dat wordt bijna niet meer te behappen. En dat is zonde, want we hebben zoveel moois neergezet met elkaar!'

Dat het traject veel gebracht heeft is duidelijk. Naast een mooie woongroep, precies gemaakt en ingericht voor en door de bewoners zelf, is er een warme basis gelegd voor het samenleven in de groep. Er is zelfs nog contact met de architect, die inmiddels naar Drenthe is verhuisd. Als Jan in de buurt is drinken ze samen een drankje. 'Door het traject hebben we ook echt goed contact gekregen met de SOR', zegt Jan. Toen SOR een nieuwe woongroep ging starten heeft de groep aangeboden mee te denken. 'Woongroepen kunnen veel van elkaar leren.' En dat zou meer mogen gebeuren volgens bewoners van IJ-93.

"Woongroepen kunnen veel van elkaar leren."

Samenvattend

Opstarten

- Zet meteen de deur open, nog voor die er staat
- Doorbreek stereotypen
- Bepaal samen hoe jullie het gaan doen

Ontwerpen en bouwen

- Maak dromen zichtbaar
- Niet te veel gepraat
- Loop bij elkaar de deur binnen
- Kijk verder dan je neus lang is
- Onthoud dat klein soms groot is
- Sta radicaal open voor elkaars ideeën

Samenleven

- Verken al vroeg hoe samen te leven
- Laat eigenaarschap groeien
- Stem af wie beslist
- Houd je deur open en blijf samen in beweging

© 2022 De Haagse Hogeschool

De Haagse Hogeschool
Johanna Westerdijkplein 75
2521 EN Den Haag
www.dehaagsehogeschool.nl
www.verantwoorderebellie.nl

Titel
Pamflet Rebellie In Participatie

Auteurs
Zsuzsu Tavy (De Haagse Hogeschool)
Marianne van Bochove (De Haagse Hogeschool)

Eindredactie
Joost van Hoof (Lector Urban Ageing, De Haagse Hogeschool)
Katja Rusinovic (Lector Grootstedelijke Ontwikkelingen, De Haagse Hogeschool)

Uitgever
De Haagse Hogeschool

Vormgeving en lay-out
Debby Peeters Design

ISBN
9789083074344

Regieorgaan SIA

Deze uitgave is tot stand gekomen door een bijdrage van het Regieorgaan SIA in het kader van het project Naar Verantwoorde Rebellie: Governance en Inspraak bij Collectieve Woonvormen voor Ouderen (SIA-project nummer RAAK.MKB09.002).

This publication is an open access publication distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND 4.0) license (http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Mede mogelijk gemaakt door het consortium van het project *Naar verantwoorde rebellie: Governance en inspraak bij collectieve woonvormen voor ouderen*: